

Kuusamo, Rukan ydinalue

Yleiskaavan laajennusalueen arkeologinen inventointi
2022

Arttu Tokoi
Maanala Oy

Sisällys

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä.....	4
2. Menetelmät.....	4
3. Historialliset kartat ja maankäyttö.....	5
4. Maastohavainnot	7
5. Yhteenveto tutkimuksen tuloksista	8
6. Lähteet	8

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Kuusamo, Rukan ydinalueen yleiskaavan laajennusalue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: selvittää, onko alueella aiemmin tuntemattomia arkeologisia kohteita

Kenttätöaika: 15.7.2022

Tutkijat: FM Arttu Tokoi, Maanala Oy

Tilaaja: Kuusamon kaupunki

Aiemmat arkeologiset inventoinnit: Sarkkinen M. 1999. *Kuusamo. Inventointi 1999*. Pohjois-Pohjanmaan liitto; Krapu A. 2003. *Kuusamo Ruka. Tutkimuskertomus osayleiskaava-alueen arkeologisesta inventoinnista*. Oulun yliopisto, arkeologian laboratorio.

Talletetut esinelöydöt: –

Tulos: alueelta ei havaittu arkeologisia kohteita.

Tutkimusalueen sijainti oranssin ympyrän sisällä. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä.

Kansikuva: Maisemaa inventointialueella Uuttusuon eteläpuolella Rukaa ja Valtavaaraa kohti kuvattuna.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Inventointi liittyy Rukan ydinalueen yleiskaavan päivitykseen. Kaava-alue laajenee kaakoon ja Pohjois-Pohjanmaan museo edellytti laajennusalueella arkeologista inventointia (tiedonanto sähköpostitse 15.2.2022).

Kuusamon kaupunki tilasi työn 25.3.2022 Maanala Oy:ltä. Maastotyön teki FM Arttu Tokoi 15.7.2022.

Inventoitava alue sijaitsee kannaksella Rukajärven ja Vuosselijärven välillä. Lännessä se rajautuu Rukatunturin alarinteisiin. Alueen koko on 211,2 ha. Maaperä on pääasiassa moreenia.

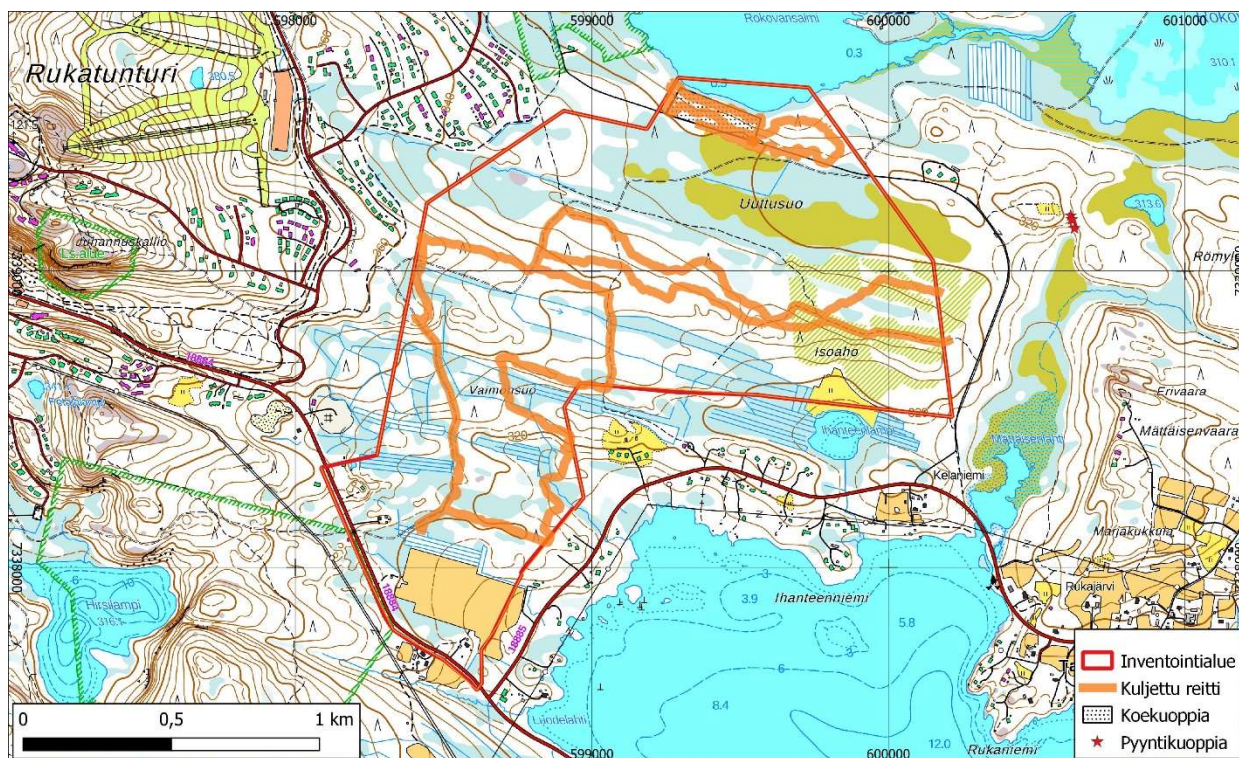
Inventointialueella ei ollut aiemmin tunnettuja arkeologisia kohteita. Lähin muinaisjäännös oli pyyntikuoppakohde 500 m kaava-alueen rajalta itään (Museoviraston muinaisjäännösrekisterissä *Mättäisenlahti*, kohde numero 305010155).

2. Menetelmät

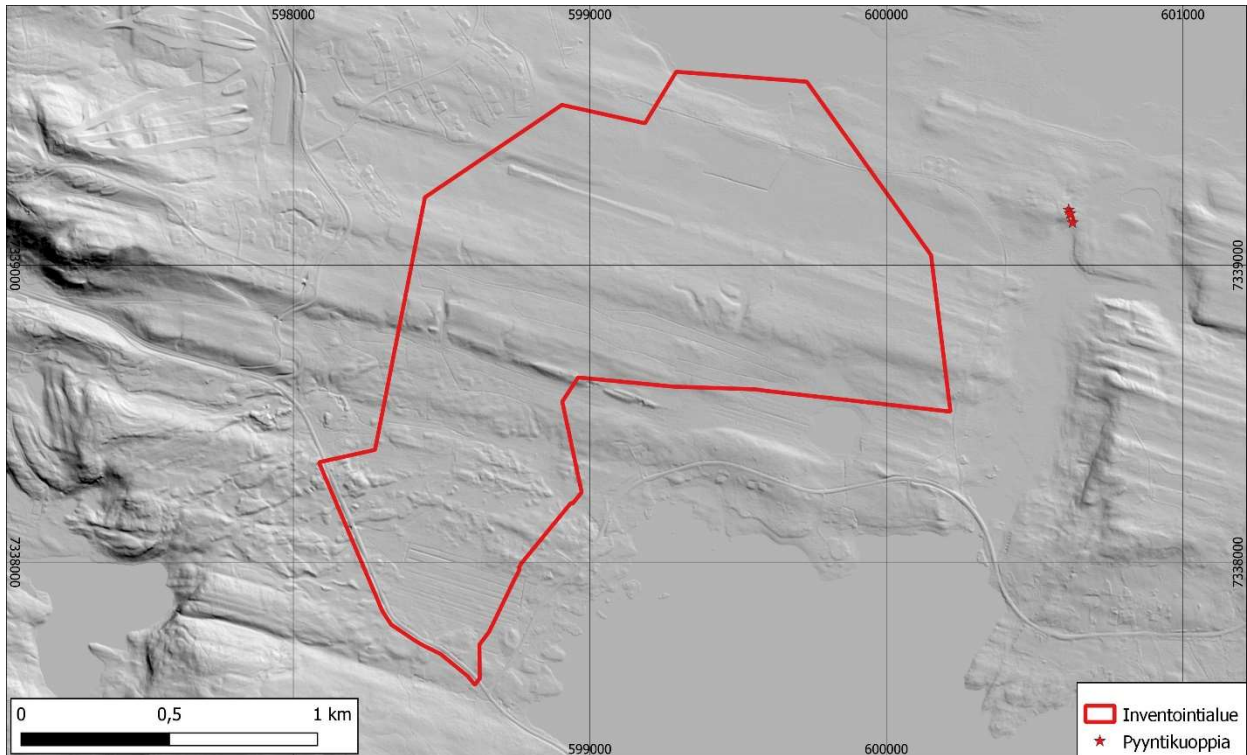
Valmistelemina töinä tutkittiin alueelta saatavissa oleva historiallinen kartta-aineisto, josta tehdyt havainnot kuvataan tarkemmin alla luvussa 3. Vanhan karttamateriaalin lisäksi tarkastettiin GTK:n maaperäkartat sekä Maanmittauslaitoksen kahden metrin korkeusmalliin perustuva rinnevalovarjoste (ks. kuvaa seuraavalla sivulla). Jälkimmäisessä ei joitain sora-kuoppia ja luonnonmuodostumia lukuun ottamatta havaittu anomaliaita.

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen inventoinnin menetelmiä. Maastoa tarkasteltiin pintapuolisesti ja sopiville paikoille tehtiin koekuoppia tai kairauksia. Havainnot dokumentoitiin valokuvin, sanallisesti ja GPS-mittauksin.

Sääolosuhteet olivat maastotöiden aikaan hyvät.

Kaava-alueen rajaus sekä maastossa tarkastetut alueet. Pohjakartan tiedot: Maanmittauslaitos ja Museovirasto.

Rinnevalovarjoste hankealueesta. Pohja-aineisto: Maanmittauslaitos.

3. Historialliset kartat ja maankäyttö

Vanhin tutkimusalueelle yltävä kartta on Kemin lappia kuvaava kartta vuodelta 1642 (Geometrisk Delineation öfwer Kemi Lappmarck). Se on pienimittakaavainen ja yleispiirteinen, eikä kuvaa seutua tarkasti.

Sama koskee vielä seuraavan vuosisadan lopulla laadittua Oulun läänin karttaa (Hällström 1798): inventointialueelle tai sen läheisyyteen ei siinä ole kuvattu asutusta, mutta karttaan on toisaalta mahdollisesti merkitty vain keskeisimmät asutuskeskittymät.

Rukajärven seudulla erottuu kuitenkin asutusta jo 1820-luvulla laaditulla Kuusamon kartalla (Planting 1829). Tuolloiset talot ovat sijainneet Rukajärven pohjoispuolella, vuoden 2022 inventointialueen itäpuolella (ks. kuvaa oikealla).

Tarkemmin kyseisten talojen sijainti näkyy vasta Wilhelm Arppen laatimalla kartalla vuodelta 1870. Sen perusteella Rukajärven luoteisranta on edelleen ollut asumaton. Sama asutuskuvaa erottuu myös samanaikaisessa

Kuusamon asutusta kuvaavassa kartassa (ks. kuvaa seuraavalla sivulla).

Inventointialueen eteläosiin tai lähelle osuva asutus on siten syntynyt myöhemmin; se näkyy esimerkiksi vuoden 1924 taloudellisella kartalla ja topografisella kartalla vuodelta 1967.

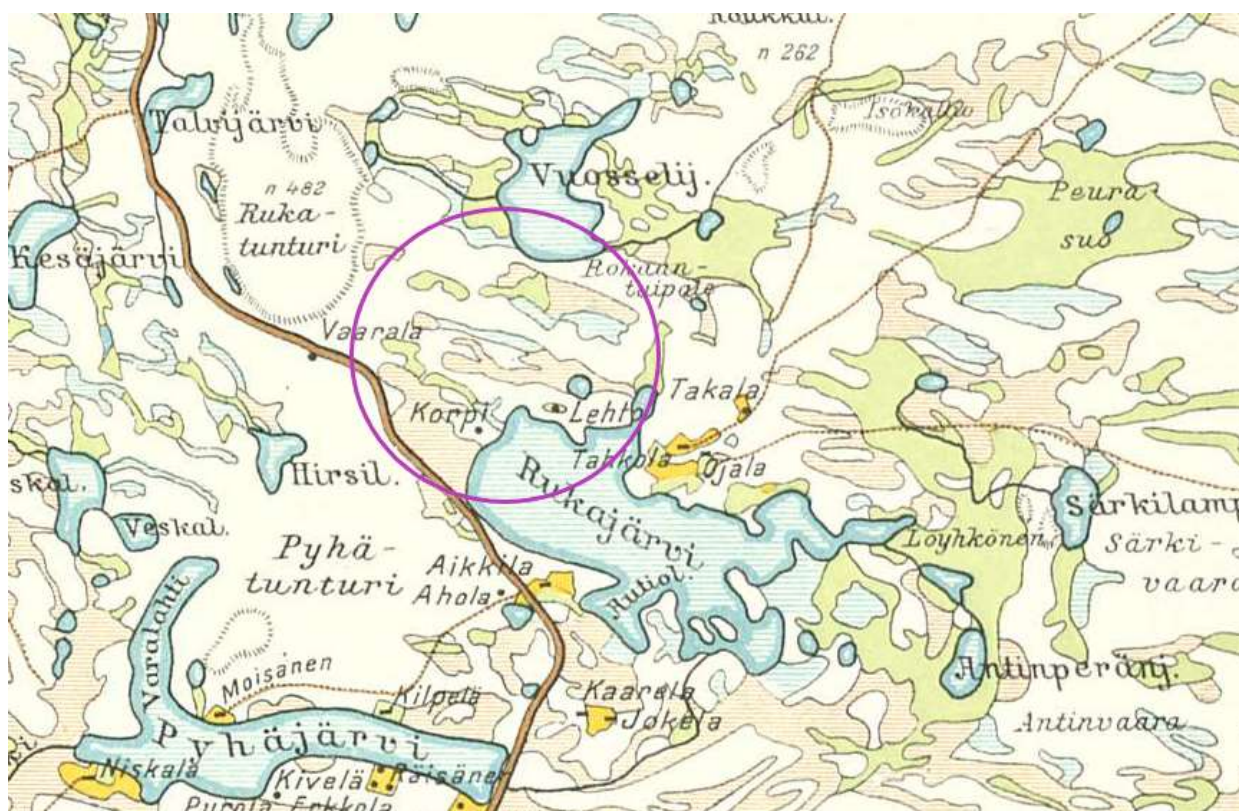
Itse inventointialueelle ei ole historiallisissa kartoissa merkitty asutusta tai muuta arkeologisiin kohteisiin viittaavaa maankäyttöä.

1820-luvulla laadittu Kuusamon kartta (Planting 1829). Talot on merkitty palloilla. Inventointialueen sijainti ympäröity violetilla.

Ote Kuusamon asutusta kuvaavasta kartasta 1800-luvun loppupuolelta (Kuusamon asutus n. 1870). Inventointialue sijaitsee violetin ympyrän sisällä; alueelle ei ole merkitty asutusta tai muuta maankäyttöä.

Ote Suomen taloudellisesta kartasta vuodelta 1924. Inventointialue sijaitsee violetin ympyrän sisällä; alueelle ei ole merkitty asutusta tai muuta maankäyttöä, mutta heti sen eteläpuolella ovat sijainneet Korpi- ja Lehto-nimiset talot.

4. Maastohavainnot

Alueen maastonpiirteet muodostuivat itäkaakosta länsiluoteeseen kulkevista moreeniharjanteista ja näiden väliin jäävistä soista tai rämeiköistä. Inventoinnissa pyrittiin tarkastamaan koko alue riittävällä tarkkuudella. Käytännössä keskityttiin varsinkin kangasmaille.

Vuosselijärven ranta arvioitiin etukäteen muinaisjäynnösten kannalta potentiaalisemmaksi, joten sitä käytiin läpi hieman tarkemmin. Ranta-alue oli kuitenkin maaperältään varsin soista, erityisesti itäosissa, eikä siksi asutukselle soveltuvaa. Länsipäässä rinne oli jyrkempi, mutta täälläkin kuivempaa maata oli lähinnä tien läheisyydessä. Alueelle tehtiin lapiolla joitain koekuoppia, mutta löytöjä näistä ei saatu.

Hakkuuaukeaa inventointialueen itänurkassa.

Korpea Vuosselijärven viettävässä rinteessä.

Rannan itäosa oli selvästi kosteampaa.

Pääosa alueesta oli metsäistä. Kuva aluetta halkovan harjun länsilaidalta.

Alueen halki pohjoisesta etelään oli vastikään rakennettu uusi tie.

5. Yhteenveto tutkimuksen tuloksista

Rukan ydinalueen yleiskaavan laajennusalue inventoitiin maastossa arkeologisin menetelmin keskeisiltä osiltaan. Työssä ei havaittu aiemmin tuntemattomia arkeologisia kohteita.

Oulussa 31.8.2022

Arttu Tokoi

Arkeologi, FM

Maanala Oy

6. Lähteet

Arkistoraportit

Krapu A. 2003. *Kuusamo Ruka. Tutkimuskertomus osayleiskaava-alueen arkeologisesta inventoinnista*. Oulun yliopisto, arkeologian laboratorio.

Sarkkinen M. 1999. *Kuusamo. Inventointi 1999*. Pohjois-Pohjanmaan liitto.

Kartat

Arppe, Wilhelm 1870. *Karta öfver södra delen af Kuusamo socken i Uleå härad och Uleåborgs län*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto/la.*pitäjänkartasto/lab. 5 erilliset pitäjänkartat, Kansallisarkisto.

Geometrisk Delineation öfver Kemi Lappmarck 1642. Riksarkivet SE/Kra/0410/J/010, Tukholma.

Hällström, C. P. 1798. *Charta öfver Uleåborgs Höfdingedöme*.

Kuusamon asutus [sine anno, n. 1870]. *Karta öfver de för byalagen provisionelt afrösade marker i Kuusamo socken af Uleåborgs län*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto/lt. 5 hallinnolliset kartat, Kansallisarkisto.

Peruskartta 1989. *Karttalehti Rukatunturi 4613 01*. Maanmittaushallitus.

Peruskartta 1989. *Karttalehti Rukajärvi 4524 03*. Maanmittaushallitus.

Planting, C. W. 1829. *Situations Charta öfver Belägenheten af Kuusamo Socken*. Pitäjänkarttoja, Kansalliskirjasto.

Suomen taloudellinen kartta 1924. *Karttalehti XIV:10 Alakitka*. Maanmittaushallitus.

Topografinen kartta 1964. *Karttalehti Rukatunturi 4613 01*. Maanmittaushallitus.

Topografinen kartta 1967. *Karttalehti Aikkila 4524 03*. Maanmittaushallitus.